

שעור מורה מוריני הרב יהודה גנס שליט"א שבת דברים (חזון) תשע"ז:

על מה אבדה הארץ – על שלא ברכו בתורה תחילה

- א. אנחנו נמצאים בעיצומם של ימי האבלות על חרבן בית קדשנו ותפארתנו וגלות השכינה וישראל, וכבר כתב הריעב"ץ שאילו לא היה בידינו אלא את החטא במה שאין אנו מתאבלים כראוי, היה זה לבד סיבה לאורך גלותינו, ועל כן בודאי חובה עלינו, מלבד קיום דיני האבלות, להתבונן ולשים אל ליבנו מה היה לנו, ומדוע כך היה לנו.
- ב. ומלבד זה הלא מטרת האבלות לעוררנו להתבוננות על שרשי החרבן, כדי שנשים אל לבנו ונתעורר לשוב בתשובה, וכמ"ש הרמב"ם¹ שהמטרה בד' הצומות היא "לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה... שבזכרו דברים אלו נשוב להטיב...".
- ג. והנה בגמ' במסכת נדרים² אמרו "מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים³ ולא אמרוהו עד שפרשו הקב"ה בעצמו על עזבם את תורת... שלא⁴ ברכו בתורה תחילה."
- ד. ודברי הגמ' תמוהים מכמה אנפי, ראשית איך יתכן לומר שהנביאים לא פרושו על מה אבדה הארץ, הלא דברי הנביאים מלאים בתוכחות על סיבות החרבן, ועוד מדוע כה חמור הענין שלא ברכו בתורה תחילה, שהוא גרם לחרבן.
- ה. ומפורסם בשם הגר"י סלנטר זצ"ל בביאור הענין, שעיקר הקושיה היתה איך הגיעו ישראל למה שהגיעו, ומדוע התורה שהם למדו לא הגינה עליהם, הלא "תורה אגוני מגנא ומצלה", ועל זה באה התשובה שהם לא העריכו את לימוד התורה כראוי. דהנה קיי"ל שעל 'הכשר מצוה' אין מברכים, ולכן העושה ציצית אוגד לולב וכו' אינו מברך, וכמ"ש בגמ'⁵ "כל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוותה אין מברכים עליה", והנה בתלמוד תורה יש ב' חלקים: א] לימוד כדי לדעת את הדינים איך לקיים, שהוא כעין 'הכשר מצוה' לקיום⁶. ב] שהלימוד מצד עצמו הוא מצות עשה, שאדרבה עליה אמרו "תלמוד תורה כנגד כולם". וישראל אז התייחסו ללימוד התורה רק בתור הכשר

¹ תעניות ה' א'.

² דף פ"א.

³ והב"ח גרס ולמלאכי השרת.

⁴ עיי"ש בר"ן שכתב בשם רבינו ניסים גאון שהיו עוסקים בתורה תמיד, ולכן היו תמהים החכמים והנביאים על מה אבדה הארץ עד שפרשו הקב"ה בעמו שהוא יודע מעמקי הלב, שלא היתה התורה חשובה בעיניהם לברך עליה. [וע"ע בפתיחתא לאיכה רבתי סימן ב', שלכאול' לא משמע הכי, אלא דב' תביעות היו כאן על שלא שמעו בקולי ולא עסקו כראוי, ועוד שגם כשעסקו לא ברכו, וצ"ע].

⁵ מנחות מ"ב:

⁶ נשים פטורות ממצות תלמוד תורה, וחייבות רק בחלק זה דהכשר מצוה, ועל כן דעת הגר"א שהם לא חייבות בברכת התורה, אלא יכולות לברך רשות ככל מ"ע שהז"ג שהם רשאיות לברך עליה למנהג אשכנז.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

מצוה בעלמא, ולא העריכו את לימוד התורה כראוי, ולכן לא הגינה התורה עליהם מלהגיע למה שהגיעו.

ו. עוד אמרו חז"ל: "אימתי המלכות גוזרת גזירה וגזרתה מצלחת, בשעה שישראל משליכין דברי תורה ארצה, הדא הוא דכתיב וצבא תנתן על התמיד בפשע, אין צבא אלא מלכויות... התמיד אלו ישראל דכתיב והגית בו יומם ולילה, בפשע בפשעה של תורה, כל זמן שישראל משליכין דברי תורה לארץ – המלכות היא גוזרת ומצלחת שנאמר ותשלך אמת ארצה, ואין אמת אלא תורה... אם השלכת דברי תורה לארץ, מיד הצליחה המלכות, הדא הוא דכתיב ועשתה והצליחה".

ז. והתבאר כאן ששם של ישראל הוא תמיד על שם "והגית בו יומם ולילה", דהיינו שזה הוא מהותם של כלל ישראל להגות בתורה יומם ולילה.

ח. וביאור הדברים הוא ע"פ מה שאמרו חז"ל בסוף כתובות על הפסוק "כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל" שאין אדם יכול לזכות לנצח רק ע"י לימוד תורה, ו"כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, כל שאין משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו", ואף שהאומר "אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו"⁷, ובודאי בלי מעשים טובים אי אפשר לזכות לכלום, בכל זאת חובה שביחד עם זה יהיה לאדם גם את זכות התורה, שעל ידי שלמות זו של תורה ומעשים טובים הוא זוכה לנצח.

והיוצא מכל הנ"ל שמכיון ששורש החרבן היה "על עזבם את תורת", שלא העריכו את לימוד התורה כראוי, חובה עלינו להתחזק בלימוד התורה ובכבוד לימוד התורה, ויהי' שבזכות זה ניוושע במהרה תשועת עולמים.

⁷ והנה בגמ' בברכות י"ז אמרו "נשי במאי זכיין באקרוי בנייהו לבי כנישתא ומתנו גוברייהו בי רבנן ואמתוניה לגוברייהו עד דאתו מבי מדרשא", דהיינו שאין האשה זוכה רק ע"י זכות התורה, והוא פלא לכאן דהלא לאשה יש הרבה מצוות ומעשים טובים אחרים, אולם להנ"ל אתי שפיר, דמ"מ בלי אור תורה לא תזכה אשה חלילה לנצח, וע"י סיוע לבעלה ובניה ללמוד תורה יש לה גם את זכות לימוד התורה.